

65/45 Casiye Suresi

1. “Hâ, Mîm” mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz.

www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa

2. İlk altı ayette, hem kâinattaki olay ve olguların hem de Kur’an ayetlerinin ayet, yani mucize olduğu sıralanarak inkârcıların olağanüstü mucize (ayet) beklentilerine cevap verilmektedir. Ayet kelimesi yerine mucize kelimesinin kavramlaştırılması ve mucizenin sadece bir kısım olağanüstü olaylara, ayet kelimesinin de sadece Kur’an’ın lafızlarına indirgenmesi sonucu Kur’an’ın ayet tasavvuru, Müslümanların zihin dünyasından adeta silinmiştir. Dar anlamdaki bu mucize anlayışı, maalesef inkârcıların beklediği mucize anlayışına yaklaşmış, Kur’an’ın onlara verdiği cevaplar hiç hesaba katılmaksızın, ayet ve mucize olgusu vahyin indiği dönemle sınırlandırılmıştır.

3. “Veli” kelimesi için bkz. 7/A’raf 3.

4. Ayetin orijinal lafzında “Allah’ın günleri” tabiri geçmektedir. Allah’ın müminlere vaadettiği yardım, kâfirlere vaadettiği helak günleri anlamında kullanılmaktadır. Cezalandırmadan kasıt da budur. Kıyamet günü verilecek ceza anlamında değerlendirilmesi nedeniyle ebedî bir bağışlamadan söz edildiğini sananlar, savaş emrinin gelmesiyle bu ayetin neshedildiğini söylemek zorunda kalmışlardır. Oysa ayeti, dünyevî cezalandırma gelinceye kadar bağışlayın, anlamında değerlendirmek, savaş ayetlerini de müjdelemiş olmaktadır ve tutarsız nesh teorisine lüzum hissettirmemektedir. Çünkü kâfirlerin suçlarını Allah’ın cezalandıracağı ana kadar, yani savaş ve zafer günü gelinceye kadar ertelemeyi ve sabırlı davranmayı emrettiği için mücadelede güçle orantılı bir tedriciliğe işaret etmektedir. Dolayısıyla ayetin, lafzıyla ve hükmüyle kıyamete kadar geçerli olduğunu savunanların görüşü daha isabetli görünmektedir (Maverdî, *en-Nüket*; İbn Atıyye, *el-Muharrer*; Sealibî, *el-Cevahir*; Zemahşerî, *Keşşaf*).

5. Burada “âlem” kelimesinin, millet anlamında kullanıldığını düşünüyoruz.

6. “Şeriat” kelimesi suyolu, akarsu yatağı anlamındadır. Allah’tan gelen vahyin oluşturduğu yol da şeriat olarak kavramlaşmıştır. Bu ayetten dolayı sureye Şeriat suresi de denmiştir.

7. “Veli” kelimesi için bkz. 7/A’raf 3. “Muttakî” kelimesiyle ilgili açıklama için bkz. 68/Kalem 34.

8. “Basiret” kalbin bir şeyi algılaması ve algıladığından emin olması anlamına gelmektedir (İbn Atıyye, *el-Muharrer*). Türkçe’de de buna yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Kalp ile görme, doğru ve ölçülü görüş, uyanıklık, sezgi, uzağı görme, feraset gibi anlamlara gelmektedir (Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*). Bu kelimenin ayette çoğul ve Kur’an’ın vasfı olarak kullanılmasından hareketle daha somut anlamlar tespit edilebilir. Örneğin Kur’an ayetlerinin, insanların gerçeği görmelerini sağlayacak, onları gaflet ve önyargı uykusundan uyandıracak göstergeler, somut belgeler ve şahidler olduğu dile getirilmiş olabilir (Zebidî, *Tâc*). Ayetin devamına bakılırsa bu göstergeler

insanı kesin imana götürmekte ve ancak böyle bir imana ulaşanları yola iletmekte, rahmete erdirmektedir.

9. “Dehr” zaman anlamına geldiği gibi tabiat anlamına da gelmektedir. Müşrikler, bir olumsuzlukla karşılaştınca dehre hakaret ederlerdi (Buharî, Tefsir 45). Cahiliye kültüründe bazen kader anlayışını, bazen de ölüm anlayışını ifade ediyor ve ecel kelimesiyle eş anlamlı kullanılıyordu. Hatta Lebid’in şiirlerinde bu anlamda kaza ve kader kelimelerinin kullanıldığını da görmek mümkündür. Kur’an ecel kelimesini ölüm anlamında ele almış, Allah’ın uhdesinde değerlendirmiş, fakat cahiliyedeki hüsrân anlamını ortadan kaldırarak Allah’a mülâki olmanın mutluluğu ile sentezlemiştir. Allah zamanı ve mekânı kendisi yaratıp yönettiğini dile getirerek bu anlayışı kınamıştır (6/En’am 2; 3/Âl-i İmran 145; İzutsu, *age.* s. 189-202). Tarih içinde “Dehrîler” lakabıyla anılan tabiatperestlerin inancı da, Türkçedeki feleğe kahretme söylemi de bu cahilî geleneğin bir yansıması olabilir.

10. İlim veya bilgi kelimesinin açıklaması için bkz. 53/Necm 28-35; 31/Lokman 20, 21.

11. Mülkün anlamı için bkz. 25/Furkan 2. İlim veya bilgi kelimesinin açıklaması için bkz. 53/Necm 28-35; 31/Lokman 20, 21.

12. Son iki ayette, Allah’ın sıfatlarına yapılan vurgu, sözü başa döndürmektedir (Bkz. 2. ayet).